

Skipulagsstofnun  
b.t. Sigurðar Ásbjörnssonar  
Borgartúni 7b  
105 Reykjavík

Reykjavík, 25. maí 2022  
UST202204-036/A.Þ.  
08.12.00

**Efni: Mat á umhverfisáhrifum - umhverfismatsskýrsla – framleiðsluaukning eggjabús - Vallá á Kjalarnesi**

Vísað er til erindis Skipulagsstofnunar er barst 29. mars sl. þar sem óskað er umsagnar Umhverfisstofnunar um ofangreinda umhverfismatsskýrslu.

Starfsemin og breyting á henni er háð starfsleyfi Umhverfisstofnunar skv. lögum nr. 7/1998 um hollustuhætti og mengunarvarnir. Málshraðaviðmið stofnunarinnar vegna útgáfu starfsleyfa er allt að 240 dagar frá móttöku fullnægjandi umsóknar. Núgildandi starfsleyfi gildir til 15. nóvember 2023.

Umhverfisstofnun veitti umsögn um tillögu að matsáætlun ofangreindar framkvæmdar þann 28. ágúst 2020.<sup>1</sup>

**Framkvæmdarlýsing**

Stjórnuegg hf. (hér eftir nefnt rekstraraðili) áformar að endurnýja búnað og auka framleiðslugetu eggjabús Vallár á Kjalarnesi í Reykjavík. Fyrirhugað er að byggja nýtt eldishús og verður það útbúið Aviary varpbúnaði. Breytingin er liður í því að uppfylla breytta ESB löggjöf um bættan aðbúnað varpfugla. Með nýjum aðbúnaði verða varpfuglar fluttir fyrir í varphúsin og eru þar í aðlögun í 4-5 vikur áður en þeir byrja að verpa. Með nýja búnaðinum eykst aðgengilegt svæði fyrir fuglana svo hægt verður að fjölga stæðum fyrir varpfugla úr 50.000 í 95.000. Að meðaltali verða um 65.000-75.000 verpandi hænur á búinu hverju sinni og 10.000-20.000 yngri fuglar sem ekki hafa hafið varp. Að meðaltali verða tvö eldisrými í hvíld á milli eldislota.

Nýr aðbúnaður verður í samræmi við kröfur um aðbúnað alifugla skv. 24. gr. reglugerðar nr. 135/2015 um velferð alifugla.

Magn hæsnaskíts mun minnka úr 1.825.000 kg/ári í 1.387.000 kg/ári.

**Mat á umhverfisáhrifum**

Við mat á umhverfisáhrifum skal taka mið af umfangi og eðli framkvæmdar auk staðsetningar og eiginleika hugsanlegra áhrifa framkvæmdar á tiltekna umhverfisþætti. Í umhverfismati ofangreindrar framkvæmdar eru metin áhrif framleiðsluaukningarinnar á lyktarmengun, yfirborðsvatn, grunnvatn og sýkingarhættu.

Niðurstaða umhverfismatsins er að þeir þættir framkvæmdarinnar sem geta haft í för með sér umhverfisáhrif séu hæsnaskítur og fráveituvatn.

Umhverfisstofnun gerir eftirfarandi athugasemdir við umhverfismatsskýrslu:

---

<sup>1</sup> [MÁU -Tillaga að matsáætlun - Framleiðsluaukning eggjabús Vallár á Kjalarnesi. 28. ágúst 2020.pdf](#)

### **Valkostir**

Umhverfisstofnun bendir á að í umhverfismatinu er fyrirhuguð framkvæmd ekki borin saman við núllkost.

Auk þess eru einu valkostirnir sem fjallað er um varðandi ráðstöfun hæsnaskíts, þ.e. annars vegar að nýta hann sem áburð og hins vegar að urða hann. Umhverfisstofnun telur þessa valkostagreiningu heldur rýra og að æskilegt hefði verið að fjalla um ólíka nýtingu hæsnaskítsins, m.a. með tilliti til dreifingarsvæða. Eins er í niðurstöðum umhverfismatsins aðeins gerð grein fyrir einum valkosti varðandi framkvæmdina en í henni felst næstum tvöföldun á stæðum fyrir varphæurnar og uppfærsla á varpbúnaði. Umhverfisstofnun telur að gera hefði mátt grein fyrir fleiri valkostum, t.a.m. uppfærslu á búnaði án framleiðsluaukningar, og vísar í umsögn sína um tillögu að matsáætlun þar sem bent var á þetta.

### **Skipulag**

Í umhverfismatsskýrslu kemur fram að skv. núverandi deiliskipulagi er heimilt að halda allt að 50.000 fugla að Vallá. Samhliða vinnu við mat á umhverfisáhrifum hefur verið unnið að breytingu á deiliskipulagi, þar sem leyfilegum fjölda stæða fyrir fugla er breytt úr 50.000 í allt að 95.000 stæði. Umhverfisstofnun bendir á að skv. 1. mgr. 6. gr. laga nr. 7/1998 um hollustuhætti og mengunarvarnir skal allur atvinnurekstur sem sótt er um starfsleyfi fyrir vera í samræmi við skipulag. Stofnunin getur því aðeins gefið út starfsleyfi fyrir starfsemi sem samræmist skipulagi.

Umhverfisstofnun vill einnig benda á að í umhverfismatsskýrslu er vísað í aðalskipulag Reykjavíkur 2010-2030 en nýtt aðalskipulag hefur tekið gildi sem gildir til ársins 2040.

### **Hæsnaskítur**

Í umhverfismatsskýrslu segir að Umhverfisstofnun hafi ákveðið að líta svo á að gámarnir á lóð rekstraraðila sem nýttir hafa verið undir skít séu hauggeymslur. Líkt og bent var á í umsögn Umhverfisstofnunar um tillögu að matsáætlun áréttar stofnunin að hún hefur ekki gefið út að fyrirkomulag hauggeymsla á búinu sé fullnægjandi en hauggeymslur skulu vera lokaðar, vandaðar og þéttar til að koma í veg fyrir jarðvegs-, vatns- og lyktarmengun.

Fram kemur að hæsnaskíturinn verði þurrari samanborið við núverandi fyrirkomulag. Rekstraraðili hefur ekki athugað köfnunarefnis-, fosfór- né þurrefnainnihald í skít, né sett fram gögn þar sem það er áætlað fyrir þurra skítinn, heldur miðar við forsendur reiknivélar Landgræðslunnar og Eflu<sup>2</sup>. Þar er gert ráð fyrir að köfnunarefnisinnihald hæsnaskíts sé 2,8%, kjúklingaskíts 3,6% en tilbúins áburðar 25%. Ekki er þó fjallað um þurrefnainnihald skíts í forsendum reiknivélarinnar og Umhverfisstofnun bendir á að ef skíturinn sem muni falla til sé þurrari en Landgræðslan gerir ráð fyrir geti köfnunarefnisstyrkur verið meiri vegna þess. Fram kemur að hægt verði að bera 10 tonn af skít á hektara í einu, þar sem gert er ráð fyrir dreifingu 250 kg N/ha, sem samsvari dreifingu tilbúins áburðar yfir nokkur ár. Umhverfisstofnun bendir á að sbr. reglugerð nr. 804/1999 um varnir gegn mengun vatns af völdum köfnunarefnissambanda frá landbúnaði og öðrum atvinnurekstri er hámark dreifingar 170 kg N/ha/ári, en einnig er kveðið á um þau mörk í nógildandi starfsleyfi rekstraraðila. Miðað við forsendur

---

<sup>2</sup> [Reiknivél um áburð](#)

reiknivélarinnar m.t.t. styrks köfnunarefnis í hænsnaskít er því ekki leyfilegt að setja meira en 6159 kg af skít á hvern hektara á ári miðað við hámarkið 170 kg N/ha/ári.

Fram kemur í umhverfismatsskýrslunni að umhverfislegur ávinningur þess að nýta hænsnaskít sem fellur til á búi Stjörnueggja sem áburð er mikill, sér í lagi ef tekið er tillit til þess að annars þyrfti að urða hann með tilheyrandi losun gróðurhúsalofttegunda. Umhverfisstofnun tekur undir það en leggur áherslu á að taka þarf tillit til dreifingarsvæðanna og því hámarks magni sem dreifa má, sbr. umfjöllun hér að ofan og neðan. Stofnunin bendir á að í starfsleyfi verður gerð krafa um dreifingarátlan.

### **Lykt**

Í kafla 4.1.4 segir að það megi jafnvel vænta þess að minni lykt berist frá endurnýjuðu búi þrátt fyrir fjölgun varpfugla. Í kafla 4.1.6 er hins vegar fullyrt að þar sem skíturinn sé þurrari verði lyktarmengun minni.

Fram kemur að algengustu vindáttirnar séu austsuðaustan og suðaustan en norðaustan og austnorðaustan áttir séu einnig tíðar. Einnig er vísað í starfsreglur um góða búskaparhætti en þar segir að gripahúsum og haughúsum ætti að velja stað með tilliti til ríkjandi vindátta þannig að sem sjaldnast blási í átt að íbúðabyggð. Umhverfisstofnun bendir á að í austsuðaustan og suðaustan áttum blæs í átt að íbúðabyggð á Kjalarnesi og skóla og leikskóla. Gerð verður krafa í starfsleyfi um hámarkslosun ammoníaks frá húsum, byggt á BAT-niðurstöðum.

### **Förgun fugla**

Förgun fugla og úrgangur sem verður til ef upp kemur sýking á búinu fellur undir verksvið Umhverfisstofnunar. Smitvarnir og sýking fugla fellur hins vegar undir verksvið Matvælastofnunar. Umhverfisstofnun bendir á að í starfsleyfi verður gerð krafa um að rekstraraðili sé með áætlun um förgun fugla og hvað skuli gert við sýktan skít ef upp kemur sýking.

### **Grunnvatn og yfirborðsvatn**

Umhverfisstofnun bendir á lög um stjórn vatnamála nr. 36/2011 og að rekstraraðila beri að sjá til þess að vatnsgæðum nærliggjandi vatnhlota hraki ekki vegna starfseminnar. Meðhöndlun áburðar má ekki valda því að breyting verði á lífríki eða vistfræðilegt ástand vatnshlotanna rýrni samkvæmt reglugerð nr. 535/2011 um flokkun vatnshlota, eiginleika þeirra, álagsgreiningu og vöktun.

Í kafla 4.2.3 í greinargerð kemur fram að ætlunin sé að dreifa hænsnaskít við Geldingaá. Dreifingarsvæðið nær a.m.k. yfir vatnsból við Bugalæk auk þess að vera á jaðrinum við annað brunnsvæði. Auk þess kemur fram í texta að fleiri brunnsvæði séu sunnan við svæðið skv. aðalskipulagi. Allt dreifingarsvæðið við Geldingaá er innan skilgreinds grannsvæðis.

Umhverfisstofnun vekur athygli á að í 13. gr. reglugerðar nr. 796/1999 um varnir gegn mengun vatns eru settar fram skilgreiningar á vatnsverndarsvæðum og þeim kröfum sem um þau eru sett.

Umhverfisstofnun bendir á eftirfarandi:

Brunnsvæði – skal vera algjörlega friðað fyrir óviðkomandi umferð og framkvæmdum öðrum en þeim, sem nauðsynlegar eru vegna vatnsveitunnar. Heilbrigðisnefnd getur, þar sem þörf krefur, krafist þess að svæðið skuli girt mannheldri girðingu, sem sé minnst 5 metra frá vatnsbóli.

Grannsvæði – á þessu svæði skal banna notkun á hættulegum efnum og birgðageymslu slíkra efna. Hér er m.a. átt við olíu, bensín og skyld efni, salt, eiturefni til útrýmingar á skordýrum eða gróðri og önnur efni sem mengað geta grunnvatn, auk efna sem sérstaklega eru tilgreind í reglugerð um neysluvatn. Ekki skal leyfa nýjar byggingar, sumarbústaði eða þess háttar á svæðinu. Vegalagnir, áburðarnotkun og önnur starfsemi innan svæðisins skal vera undir ströngu eftirliti.

Eins og hér kemur fram er bannað að dreifa áburði á og við brunnsvæði, þar af leiðandi þarf að færa dreifingasvæði frá þeim svæðum. Auk þess kemur fram að áburðarnotkun á grannsvæðum skal vera undir ströngu eftirliti. Vatnsbólín eru undir eftirliti viðkomandi heilbrigðisnefndar.

Í starfsreglum um góða búskaparhætti<sup>3</sup> kemur enn fremur fram að: *Ekki skal dreifa búfjáráburði nær vatnsbólum, lindum, brunnum eða borholum en 50 m. Ef aðstæður eru á einhvern hátt óhagstæðar getur verið þörf fyrir meiri fjarlægð frá þessum stöðum.*

Tekið skal tillit til eftirfarandi atriða þegar búfjáráburði er dreift á tún eða beitiland, skv. starfsreglum um góða búskaparhætti:

- Dreifa á búfjáráburði á vaxtartíma plantnanna þegar þær þurfa mest á áburði að halda, þ.e.a.s. á vorin og snemmsumars. Dreifing að hausti áður en jörð frýs kemur einnig til greina.
- Varast ber að dreifa búfjáráburði á gegnblauta jörð vegna hættu á útskolun og alls ekki ef yfirborðsvatn, lindir eða borholur eru í nánd.
- Forðast ber að dreifa búfjáráburði á frosna jörð vegna hættu á útskolun. Þetta á einkum við um hallandi land.
- Ekki skal dreifa á þekkt flóðasvæði.
- Ekki skal dreifa á svæði nálægt yfirborðsvatni, lind eða borholu þar sem yfirborðið er mjög þétt í sér (þjappað).
- Forðast ber að dreifa á svæði ef yfirborðsvatn, lindir eða borholur eru í nánd og halli er mikill og/eða jarðvegur er vatnsmettaður.
- Ekki skal dreifa búfjáráburði nær vatnsbólum, lindum, brunnum eða borholum en 50 m. Ef aðstæður eru á einhvern hátt óhagstæðar verið þörf fyrir meiri fjarlægð frá þessum stöðum.
- Forðast ber að dreifa á svæði þar sem jarðvegsdýpt nær ekki 30 sentimetrum og sprungur eru í berggrunninum.
- Forðast ber að dreifa á svæði sem hafa verið kíplægð fyrir skemmri tíma en ári eða ef jarðvegurinn hefur sigið niður í förin eftir eldri kíplægingu.
- Vegna smithættu er óheppilegt að nota búfjáráburð á fljótvaðnar matjurtir sem fara strax í sölu, t.d. blaðsalat.
- Vegna smithættu er ekki ráðlagt að beita búfé á land sem nýbúið er að bera á.

<sup>3</sup> <https://ust.is/library/Skrar/utgefid-efni/Annad/buskaparhaettir.pdf>

### Náttúruverndarsvæði

Umhverfisstofnun bendir á að Geldingaá rennur á endanum í Grunnafjörð sem er friðlýstur og á lista yfir vernduð og viðkvæm svæði skv. 25. gr. laga nr. 36/2011 um stjórn vatnamála. Umhverfisstofnun vekur athygli á því að mögulega verður gerð krafa í starfsleyfi um að rekstraraðili vakti Geldingaá með tilliti til áburðargjafar á því svæði.

Umhverfisstofnun bendir auk þess á að tún sem fyrirhugað er að dreift verði á á Hvítárvöllum er innan skilgreinds friðlýsts svæðis við Andakíl. Í umhverfismatsskýrslu segir að svæði sem nær yfir austanverðan ós Hvítár og ósa Andakílsár sé alþjóðlega mikilvægt fyrir blesgæsir á fartíma og álfir í fjaðrafelli og helst til eitt af sex Ramsar-svæðum á Íslandi auk þess að vera skráð sem mikilvægt fuglasvæði. Svæðið nær yfir eitt af þeim túnnum þar sem fyrirhugað er að hænsnaskít verði dreift.<sup>4</sup> Umhverfisstofnun leggur áherslu á mikilvægi þess búsvæði fugla við Andakíl skerðist ekki og að verndargildi svæðisins rýrni ekki.

### Niðurlag

Athugasemdir Umhverfisstofnunar við ofangreinda umhverfismatsskýrslu eru hér dregnar saman í nokkra punkta:

- Valkostagreining umhverfismatsins er rýr og framkvæmdin er ekki borin saman við núllkost.
- Breyta þarf deiliskipulagi áður en starfsleyfi er gefið út. Vísað er í eldra aðalskipulag Reykjavíkur.
- Miðað við reiknivél Landgræðslunnar má dreifa að hámarki 6159 kg af skít á hvern hektara á ári miðað við hámarkið 170 kg N/ha/ári.
- Í starfsleyfi verður gerð krafa um hámarkslosun ammoníaks, byggt á BAT-niðurstöðum.
- Í starfsleyfi verður gerð krafa um að rekstraraðili sé með áætlun um förgun fugla og meðhöndlun sýkts skíts ef upp kemur sýking á búinu.
- Óheimilt er að dreifa áburði á og við brunnsvæði. Áburðarnotkun á grannsvæðum skal vera undir ströngu eftirliti.
- Taka þarf tillit til ýmissa atriða þegar búfjáraþurði er dreift á tún og beitiland skv. starfsreglum um góða búskaparhætti (sjá að ofan).
- Mikilvægt er að friðlýst svæði við Grunnafjörð og Andakíl skerðist ekki vegna starfseminnar.

Virðingarfyllst,

Agnes Þorkelsdóttir  
*sérfræðingur*

Sverrir Aðalsteinn Jónsson  
*teymisstjóri*

---

<sup>4</sup> [https://ust.is/library/Skrar/Einstaklingar/Fridlyst-svaedi/Auglysingar/B\\_nr\\_338\\_2011\\_kort\\_andakill.pdf](https://ust.is/library/Skrar/Einstaklingar/Fridlyst-svaedi/Auglysingar/B_nr_338_2011_kort_andakill.pdf)